

УДК 338:50(423)

К. О. Бабікова,
к. с.-г. н., Інститут агроєкології і природокористування
Національної академії аграрних наук України
ORCID ID: 0000-0002-9726-0671

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.13—14.25

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

K. Babikova,
PhD in Agricultural Sciences,
Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS

METHODICAL ASPECTS OF ASSESSING THE RESOURCE POTENTIAL OF RECREATIONAL TOURISM IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

У статті проведено огляд літературних джерел щодо методичних засад оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційного туризму в контексті Євроінтеграції України. Досліджено теоретичні підходи до оцінювання ресурсного потенціалу України та її регіонів, розглянуто фактори для оцінювання потенціалу туристичної галузі регіону.

Обґрунтовано, що доцільність та необхідність кількісного оцінювання туристичної привабливості на рівні країни, галузі чи певного регіону пояснюються виявленням тих територій, стимулювання розвитку яких приведе до можливості отримання якнайшвидших економічних результатів, тобто сукупності ефектів. Під час оцінювання туристичного потенціалу слід урахувати всю сукупність внутрішніх (ендогенних) та зовнішніх (екзогенних) факторів, що обумовлюють пріоритети та перспективи розвитку туризму в цьому регіоні території.

Рекомендовано розробити та застосовувати комплексний та системний метод оцінювання та визначення критеріїв оцінки ресурсного потенціалу рекреаційно-туристичних територій України. Визначено, що головним завданням для розвитку галузі рекреаційного туризму є визначення ефективних методичних засад щодо оцінки ресурсного потенціалу рекреаційно-туристичних територій задля забезпечення збалансованого розвитку території в гармонії з природою та збереженням природних ресурсів.

Досвід розвитку провідних країн світу показує, що конкурентоспроможність економіки можна підняти тільки шляхом переходу до інноваційної моделі розвитку, кінцева мета впровадження якої полягає в підвищенні добробуту населення за рахунок прискорення економічного зростання. Інноваційна складова є вагомим інструментом підвищення рекреаційного потенціалу регіону та максимізації отриманого економічного, соціального та еколого-відновлювального ефектів рекреантами.

Доведено, що на шляху євроінтеграції України та досягнення вищенаведених завдань, доцільним є визначення і формування дієвих методів оцінювання ресурсного потенціалу території та в подальшому запровадження дієвих управлінських рішень у галузі рекреаційного туризму, що дозволить покращити економічну та екологічну ситуацію в країні та зможе вивести її на міжнародну арену як конкурентоспроможного гравця.

The article reviews the literature on the methodological framework for assessing the resource potential of recreational tourism in the context of Ukraine's European integration. Theoretical approaches to assessing the resource potential of Ukraine and its regions are studied, the factors for assessing the potential of the tourism industry of the region are considered.

It is substantiated that the expediency and necessity of quantitative assessment of tourist attractiveness at the level of a country, industry or a certain region are explained by identifying those areas whose development stimulation will lead to the possibility of obtaining the fastest economic results, ie set of effects. When assessing the tourist potential should take into account the whole set of internal (endogenous) and external (exogenous) factors that determine the priorities and prospects for tourism development in this region.

It is recommended to develop and apply a comprehensive and systematic method of assessment and determination of criteria for assessing the resource potential of recreational and tourist areas of Ukraine. It is determined that the main task for the development of recreational tourism is to determine effective methodological principles for assessing the resource potential of recreational and tourist areas to ensure balanced development of the territory in harmony with nature and conservation of natural resources.

The experience of the world's leading countries shows that the competitiveness of the economy can be raised only by moving to an innovative model of development, the ultimate goal of which is to improve the welfare of the population by accelerating economic growth. The innovative component is an important tool to increase the recreational potential of the region and maximize the economic, social and environmental effects of vacationers.

It is proved that on the way of Ukraine's European integration and achievement of the above-stated tasks, it is expedient to define and form effective methods of estimating the resource potential of the territory and further implementation of effective management decisions in the field of recreational tourism. arena as a competitive player.

Ключові слова: рекреаційний потенціал, рекреаційні ресурси, оцінка ресурсного потенціалу, рекреаційно-туристичні території, збалансований розвиток, охорона навколишнього природного середовища.

Key words: recreational potential, recreational resources, assessment of resource potential, recreational and tourist territories, balanced development, environmental protection.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Оцінювання рекреаційно-туристичного потенціалу країни та її регіонів є першочерговим завданням забезпечення розвитку туристичної галузі та важливої передумови її планування на національному й регіональному рівнях, оптимізації просторової та господарської організації територіальних туристичних комплексів.

Потенціал розвитку рекреаційного туризму в Україні визначається дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних, політичних чинників, які мають чітко окреслену регіональну специфіку. Крім того, особливістю сьогодення ситуації є те, що формування високорозвинутої національної індустрії туризму та її інтеграція у світовий ринок туристичних послуг пов'язані з необхідністю вирішення гострих соціально-економічних проблем у період трансформації суспільно-економічних відносин та залученням міжнародного досвіду. На сьогодні в умовах євроінтеграції для українського туризму відкриваються нові перспективи розвитку, відкриваються нові можливості налагодження співпраці з країнами — учасницями ЄС, ВТО. Оскільки Україна бере участь у перспективних програмах кооперації у сфері туризму, залучається до впровадження новітніх туристичних технологій, передових методів підготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до світових стандартів, використовує глобальну інформаційну мережу тощо. Для України, що має вагомий потенціал у туристичній сфері, напрям розвитку туризму повинен бути одним із пріоритетних [1].

Головним завданням для розвитку галузі рекреаційного туризму є визначення ефективних методичних засад щодо оцінки ресурсного потенціалу рекреаційно-туристичних територій задля забезпечення збалансованого розвитку території в гармонії з природою та збереженням природних ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням методології оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційного туризму присвячували свої праці таких провідних вчених: Бейдик О., Зелінський І., Ступень Н., Смаль І., Черчик Л., Шабардіна Ю., Юхновська Ю. та ін. Що стверджується необхідністю пошуку шляхів для раціонального оцінювання ресурсного потенціалу, направлених на рекреацію та туризм як в окремих регіонах, так і в Україні загалом.

Матеріали та методи досліджень. У цій статті було використано загальнонаукові та спеціальні методи досліджень: аналізу та синтезу — для виявлення проблем та розкриття значення рекреаційного туризму, було проведено аналіз літературних джерел з тематики дослідження; порівняння — для виявлення і зіставлення основних методик оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційного туризму в Україні; узагальнення — для формулювання висновків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Туризм на початку ХХІ ст. став одним з провідних напрямів соціально-економічного, екологічного і культурного життя в більшості країн світу. Особливо сприяє цьому розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між країнами і народами світу.

В останні роки рекреаційні, природні території стали улюбленим місцем відпочинку для людей, які прагнуть утекти від міської метушні і забруднення. У розвинутих європейських країнах та й у світі загалом люди прагнуть більшого єднання з природою, тому все частіше вибирають для відпочинку рекреаційний та екологічно спрямований туризм. Рекреаційно-туристична діяльність, що проводиться на природних територіях, повинна здійснюватися з повагою до довкілля, щоб забезпечити баланс та мінімізацію негативного впливу на навко-

лишне середовище. Цей баланс повинен забезпечувати захист навколишнього середовища зі збалансованим та дбайливим використанням ресурсів певної території.

Туристично-рекреаційна галузь має яскраво виражену ресурсну орієнтацію. Ресурси визначають її територіальну організацію, напрями спеціалізації, формують туристичні потоки, рівень ефективності роботи туристичних і рекреаційних закладів. Проблема забезпечення рекреаційних потреб досить давно розглядається як проблема освоєння та раціонального використання цих ресурсів. Останніми роками в роботах багатьох авторів став фігурувати термін "туристсько-рекреаційні ресурси". Значна частина науковців вважає, що туризм є складовою рекреації, а туристські ресурси є частиною рекреаційних ресурсів, інші вважають, що навпаки. Проте, як зазначалось вище, вони доповнюють одне одного, визначаючи особливості формування туристично-рекреаційного комплексу певного регіону [2].

Реймерс (1994) запропонував вважати природно-ресурсний потенціал, з одного боку, як частину природного ресурсу Землі, яка насправді може бути залучена в економічній діяльності за певних технічних та соціально-економічних умов суспільства, зберігаючи при цьому середовище життя людини. З іншого боку, як набір природних ресурсів, умов та процесів, які складають основу життєдіяльності суспільства та протистоять йому як об'єкту антропогенного впливу. Доцільним є використання визначення природно-ресурсного потенціалу, дане Глуховою (2004), яка зазначає, що цей вид потенціалу представляє "якість та кількість природних ресурсів, необхідних для економічного розвитку в переважаючих умовах, зберігаючи природний стан" [3]. Підвищення ролі туризму призвело до формування нових уявлень про вплив індустрії відпочинку на екосистеми природи та на важливість оцінювання та збереження ресурсного потенціалу рекреаційного туризму.

Всесвітньою туристичною організацією була сформульована концепція "сталого туризму", яка має на увазі, що стійкий туризм — це туризм, який у повній мірі враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняє потреби відвідувачів, промисловості, навколишнього середовища і приймаючих громад [4]. Стійкий туризм базується на трьох принципах: природоохоронному (забезпечення оптимального використання ресурсів навколишнього середовища, яке допомагає зберігати природну спадщину та

біологічне різноманіття), соціально-культурному (повага і збереження соціально-культурних цінностей місцевого населення, що сприяють міжкультурному взаєморозумінню і терпимості, участь місцевого населення в отриманні доходів від туризму) та економічному (забезпечення життєздатності довгострокових господарських операцій, надання соціально-економічних вигод для всіх зацікавлених сторін, які розподілялися б на справедливій основі, включаючи стабільну зайнятість і можливість отримання доходу та соціальних послуг для приймаючих громад) [5].

Не менш важливою складовою формування рекреаційного потенціалу є стан інфраструктурного розвитку. При цьому мова йде про стан транспортного сполучення, готельно-ресторанного господарства, оздоровчих об'єктів, а також зв'язку, рівень розвитку якого забезпечує вільний і швидкий доступ потенційних рекреантів до інформації щодо потенційних можливостей регіону. Досвід розвитку провідних країн світу показує, що конкурентоспроможність економіки можна підняти тільки шляхом переходу до інноваційної моделі розвитку, кінцева мета впровадження якої полягає в підвищенні добробуту населення за рахунок прискорення економічного зростання. Інноваційна складова є вагомим інструментом підвищення рекреаційного потенціалу регіону та максимізації отриманого економічного, соціального та еколого-відновлювального ефектів рекреантами. Впровадження інновацій у сферу рекреації може спричинити наступні позитивні зрушення: 1) раціональне природокористування та охорону довкілля; 2) створення нових продуктів у сфері господарської діяльності; 3) розвиток галузей інфраструктурної економіки; 4) ріст доходів місцевих бюджетів та створення нових робочих місць; 5) підвищення доступності та якості рекреаційних послуг [6].

Зважаючи на вищесказане, надзвичайно важливим є дослідження методичних засад оцінювання всіх рекреаційних та туристичних ресурсів для подальшого ефективного господарювання та запровадження дієвих управлінських рішень, щодо комплексного вдосконалення та збереження ресурсного потенціалу території.

Оцінка рекреаційних ресурсів буває диференційною та інтегральною. Диференційну оцінку дають кожному окремому ресурсу, його властивості або особливості в межах регіону або країни загалом. Інтегральну оцінку дають певній ділянці території, яка відрізняється однорідністю і набором дискретних за розподі-

лом у її межах окремих видів ресурсів. Диференційна оцінка сприяє визначенню обсягу розвитку того чи іншого виду рекреації, який ґрунтується на цьому ресурсі, інтегральна оцінка дає змогу визначити оптимальне співіснування різних видів рекреації на певній території, з'ясувати обмеження і допустимі навантаження рекреантів на ландшафт [7].

У вітчизняній практиці рекреаційна оцінка природних територіальних комплексів ґрунтується на методиках, пов'язаних із визначенням міри придатності природного середовища для рекреаційних потреб, його стійкості та оптимального навантаження на природу. Головними чинниками, що визначають рекреаційну придатність території, є: естетичні якості, доступність, забезпеченість питною водою, можливість задоволення різних потреб відпочивальників [8].

На сьогодні є ряд методичних підходів до оцінювання рекреаційних ресурсів та потенціалу рекреаційно-туристичних територій. Об'єктом оцінювання в них виступає екосистема (природне середовище), територіальна рекреаційна система, окремі її підсистеми, елементи підсистеми. Найчастіше потенціали окремих рекреаційних ресурсів території оцінюються в натуральних показниках на основі розрахунку їхньої рекреаційної місткості, площ, зайнятих рекреаційними територіями, вартісної оцінки. Оцінювання природного рекреаційного потенціалу, проведене за допомогою натуральних показників, дає змогу вирішити завдання планування розвитку та розміщення рекреаційних закладів, субгалузей територіального рекреаційного комплексу, аналізувати рівень і пропозиції їхнього розвитку, має чітко виражену практичну спрямованість. Розроблена Л. Черчик методика компонентної оцінки туристично-рекреаційного потенціалу територій, визначає сукупну можливість природних рекреаційних ресурсів задовольняти рекреаційні потреби людей з урахуванням запасів та норм їх використання [9].

Зелінський І. для оцінки рекреаційного потенціалу пропонує методичний підхід, який зводиться до проведення оцінки на 4-х етапах. На першому етапі здійснюється оцінка об'єктів природного потенціалу регіону, які можуть бути використані з рекреаційною метою. На другому етапі — оцінка рівня використання природного потенціалу регіону з рекреаційною метою, на третьому — оцінка стану та використання рекреаційно-оздоровчих закладів та відповідної інфраструктури на території регіону. Четвертий етап, протягом якого прово-

диться оцінка ефективності рекреаційно-оздоровчого забезпечення в регіоні, є завершальним. Такий підхід має насамперед ресурсне спрямування, що є, безумовно, важливим для нашого дослідження. Так, необхідним у процесі оцінки РПР є аналіз історико-культурних, фінансових, трудових, матеріально-технічних та, безперечно, природних рекреаційних ресурсів. При цьому слід сконцентрувати увагу й на якості вказаних ресурсів, що буде визначати конкурентні переваги регіону в можливості забезпечити надання рекреаційних послуг [10; 11].

За допомогою бальної оцінки О. Бейдик запропонував визначати ресурсно-рекреаційний рейтинг території. На підставі відповідних кількісних показників, експертного підходу, значного експедиційного досвіду, з використанням п'ятибальної шкали визначали актуальні та потенційні рекреаційно-туристичні ресурси території України по областях з виділенням семи основних ресурсно-рекреаційних блоків (суспільно-географічний, природний, природно-атропогенний, архітектурно-історичний, інфраструктурний, біосоціальний, подієвий), які оцінювали в амплітуді 1-5 балів. Для зручності оцінки визначали мінімальний та максимальний критерії (крайні позиції — 1 і 5 балів). У деяких випадках бальну оцінку відповідного рекреаційного ресурсу (спелеологічні, рослинні ресурси та ін.) проводили за декількома складовими. Інтегральний бал визначали ранжуванням (теж за п'ятибальною системою) сум складових бальних оцінок [12].

Заслуговує на увагу досвід Великої Британії, де на загальнонаціональному рівні виділено "найкрасивіші території" на засадах бальної оцінки природного середовища з урахуванням горизонтального та вертикального поділу території, лісистості, вікового і породного складу лісів, наявності водойм, кліматичних умов, заболоченості території, антропогенного впливу на ландшафти, наявності пам'яток історії та культури. "Найкрасивіші території" дуже популярні серед населення і виділені в США, Чехії, Словаччині, Іспанії, Польщі та ін. Хоча з погляду рекреаології мінусом такої методики є відсутність оцінки, наприклад, бально-неологічних ресурсів [8].

Ю.В. Шабардіна, досліджуючи рекреаційний потенціал, пропонує здійснити його діагностику через призму двох складових: оцінку рекреаційної активності, зокрема через показники активності щодо задоволення рекреаційних потреб в оздоровленні й відпочинку, в послуг закладів культури, в туристичних послуг

Таблиця 1. Групи факторів для оцінювання потенціалу туристичної галузі регіону

Група	Фактори
Історико-культурна спадщина	<ul style="list-style-type: none"> – Насиченість території історико-культурними пам'ятками; – рівень значущості історико-культурних пам'яток (світове, національне, державне надбання); – кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей, що розраховується задля порівняння різних територій для розвитку історико-культурного туризму; – історична, культурна, інша цінність пам'яток; – сучасний стан та рівень збереженості історико-культурних ресурсів
Природно-рекреаційні умови та ресурси	Рельєф, водні об'єкти, ландшафти та зонування територій, ґрунти, гідромінеральні ресурси, сільськогосподарські угіддя, корисні копалини, ліси, клімат та біоклімат тощо
Інфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> – Забезпеченість території засобами розміщення для різних категорій туристів та рекреантів; – кількість місць у засобах розміщення; – коефіцієнт завантаження засобів розміщення; – прибуток із розрахунку на 1 місце у закладах розміщення; – кількість працівників означеної галузі; – середня площа засобів розміщення в розрахунку на 1 місце, м²; – кількість підприємств ресторанного господарства; – кількість посадочних місць у підприємствах ресторанного господарства в розрахунку на тисячу жителів регіону; – товарообіг підприємств ресторанного господарства
Інформація	<ul style="list-style-type: none"> – Законодавча база щодо питань розвитку та використання засобів масової інформації; – рівень розвитку засобів масової інформації, інформаційних систем та технологій; – технологічні можливості використання інформаційних систем та технологій суб'єктами туристично-рекреаційної діяльності; – наявність спеціалізованих інформаційних продуктів для туристично-рекреаційної сфери
Фінанси	<ul style="list-style-type: none"> – Державні дотації у сферу туризму та рекреації; – кошти споживачів, сплачені за туристично-рекреаційні послуги; – кошти суб'єктів господарювання, спрямовані на розроблення та впровадження нових технологій використання туристичних ресурсів; – фінансування заходів, ужиття яких спрямоване на підвищення рівня обслуговування туристів та якості послуг, що надаються
Інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> – Обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу; – обсяг реальних та портфельних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу; – кількість укладених договорів з інвесторами; – кошти інвесторів, спрямовані на будівництво, реконструкцію та модернізацію туристично-рекреаційних підприємств; – кошти інвесторів, спрямовані на створення або розвиток підприємств туристично-рекреаційної інфраструктури; – кількість новоутворених підприємств завдяки інвестиційній діяльності
Управління	<ul style="list-style-type: none"> – Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність туристично-рекреаційної сфери; – показники ефективності управлінської праці; – коефіцієнт оперативності роботи апарату управління; – надійність системи управління; – стабільність системи управління
Соціальні умови	<ul style="list-style-type: none"> – Кількість працівників туристично-рекреаційної сфери; – кількість навчальних закладів усіх видів, які здійснюють підготовку спеціалістів туристичного профілю; – ліцензійний обсяг навчальних закладів усіх видів для підготовки спеціалістів туристичного профілю.
Кадрове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – Ринок робочої сили, який забезпечує туристично-рекреаційні підприємства обслуговуючим персоналом; – експерти та консультанти з підбору кадрів; – навчальні заклади різних рівнів, які забезпечують підготовку спеціалістів для сфери туризму та рекреації; – навчальні заклади, які забезпечують підготовку спеціалістів економічного та юридичного профілів
Екологічні умови	Рівень забрудненості повітряного басейну, водних об'єктів, забруднення ґрунтів, наявність електромагнітних хвиль, шум, радіаційне забруднення
Архітектурно-естетичні умови	Наявність заповідників, пам'яток архітектури та містобудування, археології, історії, природи, культури

Джерело: сформовано автором [15].

гах; оцінку рекреаційного потенціалу через показники історико-культурної спадщини, природно-рекреаційних, інфраструктурних, інноваційно-інвестиційних ресурсів, стану довкілля [13].

Отже, визнаючи значний науковий доробок, який сьогодні існує у сфері методології оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційного туризму, потрібно наголосити на тому, що необхідним є подальше удосконалення підходів,

розроблення комплексної системної оцінки ресурсів та визначення їх цінності для досягнення ефективного розвитку рекреаційного туризму. Критеріями оцінки є рівні привабливості, інфраструктура, рівень деградації навколишнього середовища, доступність та ін.

Доцільність та необхідність кількісного оцінювання туристичної привабливості на рівні країни, галузі чи певного регіону пояснюються виявленням тих територій, стимулювання

розвитку яких приведе до можливості отримання якнайшвидших економічних результатів, тобто сукупності ефектів. Під час оцінювання туристичного потенціалу слід урахувати всю сукупність внутрішніх (ендогенних) та зовнішніх (екзогенних) факторів, що обумовлюють пріоритети та перспективи розвитку туризму в цьому регіоні території [14] (табл. 1).

Збалансований розвиток рекреаційних територій нерозривно пов'язаний із використанням рекреаційних ресурсів та рекреаційного потенціалу цих територій загалом. На підставі оцінки й класифікації рекреаційних ресурсів проводиться реєстраційне зонування території за певними ознаками, що є найважливішим інструментом територіального планування розвитку рекреації і має враховуватись у схемах територіального планування [16].

Аналіз Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, яку можна умовно назвати теоретичною основою, зокрема й із питань розвитку туризму, дозволяє побачити певні орієнтири у згаданому питанні. Вочевидь, європейський ринок суттєво не залежить від українських туристів. Тому слід говорити саме про можливості або ж зобов'язання, які фактично держава Україна взяла на себе, підписуючи Угоду. При чому мова йде про зобов'язання держави насамперед перед власним суспільством. Аналіз Угоди підтверджує, що фактично йдеться про необхідність зміни державної політики в бік максимальної "децентралізації" туризму як об'єкта владного управління, а також інтенсивної імплементації в нашій країні передових форм організації туризму та сучасних європейських практик. Таким чином, Україна буде здатна створити привабливий ринок для в'їзного туризму з Європи, особливо конкурентні умови для популярного серед найактивніших європейських мандрівників екотуризму. Угода передбачає "просування та розвиток туристичних продуктів і ринків, інфраструктури, людських ресурсів та інституційних структур" [17]. На шляху євроінтеграції України та досягнення вищенаведених завдань, доцільним є визначення і формування дієвих методів оцінювання ресурсного потенціалу території та в подальшому запровадження дієвих управлінських рішень у галузі рекреаційного туризму, що дозволить покращити економічну та екологічну ситуацію в країні та зможе вивести її на міжнародну арену як конкурентноспроможного гравця.

ВИСНОВКИ

Необхідним є розроблення системи оцінювання та використання в комплексі як якісних,

так і кількісних методів для визначення рівнів привабливості, доступності, наявності інфраструктури і рівня деградації навколишнього середовища. Україна, взявши курс до Євроінтеграції, повинна зосередити свою увагу на впровадженні методичних засад оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційним туризмом, у яких оцінка створює напрямок для прийняття рішень, де збереження ресурсів домінує над експлуатацією, а експлуатація відновлюваних ресурсів має пріоритет перед експлуатацією невідновлюваних ресурсів.

Література:

1. Мельник А.О., Чапліч І.А. Перспективи розвитку вітчизняного туризму в умовах євроатлантичної інтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 1. С. 76—80.
2. Черчик Л. Наукові підходи до класифікації туристично-рекреаційних ресурсів. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/10027/3/klas_ttp.pdf (дата звернення: 20.05.2021 р.).
3. Sych V. Methodological problems of inventory and assessment of recreational and tourism potential. Journal of Education, Health and Sport. 2017. Vol. 7, № 11. P. 456—464.
4. Визначення сталого розвитку туризму. UNWTO. URL: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>
5. Making tourism more sustainable. A Guide for Policy Makers. UNEP and WTO, 2005. 222 p. (дата звернення: 20.05.2021 р.).
6. Бутко М.П., Шабардіна Ю.В. Методичні аспекти оцінки рекреаційного потенціалу регіону. Агросвіт. 2011. № 1. С. 10—17.
7. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. Посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
8. Рекреаційний комплекс України. URL: http://rekreatsiya.narod.ru/rerekreatsiunuu_kompleks.html (дата звернення: 20.05.2021 р.).
9. Черчик Л.М., Коленда Н.В. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка: монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2008.
10. Зелінський І. Про статистичну оцінку рекреаційно-оздоровчого забезпечення населення в регіоні. Регіональна економіка. Додаток "Регіони України. Економіко-статистичні порівняння. 2001. № 2. С. 28—32.
11. Дащук Ю.Ю. Методичний підхід до оцінки рівня розвитку рекреаційного потенціалу регіону. Економічний аналіз. 2013. Т. 14. № 1. С. 64—70.
12. Бейдик О.О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів Ук-

раїни: автореф. дис... д-ра геогр. наук: 11.00.02 Київ, 2004. 36 с. URL: <http://disser.com.ua/contents/p-2/35457.html>

13. Шабардіна, Ю.В. Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору: дис. канд. екон. наук: 08.00.05. Чернівці, 2011.

14. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму: навчальний посібник. Запоріжжя, 2002. 347 с.

15. Юхновська Ю.О. Методичні підходи до оцінювання туристичного потенціалу України та регіонів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. № 30 (69), № 4 (2). С. 54—59.

16. Ступінь Н.М. Еколого-економічний механізм розвитку рекреаційних територій в Україні: монографія. Київ: ТОВ "ДКС-Центр", 2017. 312 с.

17. Шмудевич П. Євроінтеграція України: теорія, практика і синергія для туризму. 2019. 418 с. URL: https://jmm.sspu.edu.ua/artical/publisher/Sbrueva/Sbruieva_EUROSTUDY%20POTENTIAL_2019.pdf#page=419 (дата звернення: 20.05.2021 р.)

References:

1. Melnyk, A.O. and Chaplich, I.A. (2009), "Prospects for the development of domestic tourism in the context of Euro-Atlantic integration", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, pp. 76—80.

2. Cherchyk, L. (2015), "Scientific approaches to the classification of tourist and recreational resources", available at: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/10027/3/klas_ftp.pdf (Accessed 20 May 2021).

3. Sych, V. (2017), "Methodological problems of inventory and assessment of recreational and tourism potential", *Journal of Education, Health and Sport*, vol. 7, no. 11, p. 456—464.

4. UNWTO (2021), "Definition of sustainable tourism development", available at: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> (Accessed 20 May 2021).

5. UNEP and WTO (2005), "Making tourism more sustainable. A Guide for Policy Makers", available at: <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/8741> (Accessed 20 May 2021).

6. Butko, M.P. and Shabardina, Yu.V. (2011), "Methodological aspects of assessing the recreational potential of the region", *Ahrosvit*, vol. 1, pp. 10—17.

7. Fomenko, N.V. (2007), *Rekreatsiini resursy ta kurortolohiia* [Recreational resources and

balneology], Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine.

8. Recreational complex of Ukraine (2021), available at: http://rekreatsiya.narod.ru/rerekreatsiunuu_kompleks.html (Accessed 20 May 2021).

9. Cherchyk, L.M. and Kolenda, N.V. (2008), *Stratehichniy potentsial rekreatsiinoi systemy rehionu: teoriia, metodolohiia, otsinka* [Strategic potential of the region's recreational system: theory, methodology, evaluation], LNTU, Lutsk, Ukraine.

10. Zelinskyi, I. (2001), "On the statistical assessment of recreational and health provision of the population in the region", *Rehionalna ekonomika*, vol. 2, pp. 28—32.

11. Dashchuk, Yu.Iu. (2013), "Methodical approach to assessing the level of development of recreational potential of the region", *Ekonomichniy analiz*, vol. 14, no. 1, pp. 64—70.

12. Beidyk, O.O. (2004), "Methodology and methods of analysis of recreational and tourist resources of Ukraine", Abstract of Doctor of Geographical Sciences dissertation, Economic and social geography, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

13. Shabardina, Yu.V. (2011), "Recreational potential as a component of productive forces of regional economic space", Abstract of Ph.D. in Economics dissertation, Development of productive forces and regional economy, Chernihiv State Technological University, Chernihiv, Ukraine.

14. Smal, I.V. (2002), *Osnovy heohrafii rekreatsii i turyzmu* [Fundamentals of the geography of recreation and tourism], Zaporizhzhia, Ukraine.

15. Iukhnovska, Yu.O. (2019), "Methodical approaches to assessing the tourism potential of Ukraine and the regions", *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Verнадskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 30 (69), no. 4 (2), pp. 54—59.

16. Stupin, N.M. (2017), *Ekoloho-ekonomichniy mekhanizm rozvytku rekreatsiinykh terytorii v Ukraini* [Ecological and economic mechanism of development of recreational areas in Ukraine], TOV "DKS-Tsentr", Kyiv, Ukraine.

17. Shmulevych, P. (2019), "European integration of Ukraine: theory, practice and synergy for tourism", *Ukrainskyi shchorichnyk z yevropeiskykh intehtatsiinykh studii*, vol. 3, available at: <https://aprei.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Ukrayinskyj-SHhorychnyk-z-YEvropejskykh-Integracijnyh-Studij.-Vypusk-III.pdf> (Accessed 20 May 2021).

Стаття надійшла до редакції 26.06.2021 р.